

ASMAKA7

Klasik Batı Edebiyatı Fanzini

Kasım 2021 Sayı: 4

Sidney

İçindekiler

- Philip Sidney (İngiliz Edebiyatı)
- Sidney, Şiirin Savunması
- Janus Pannonius (Macar Edebiyatı)
- Pannonius, Seçme Şiirler

PHILIP SIDNEY

Hayatı:

Philip Sidney, 30 Kasım 1554'te, İngiltere'nin Kent şehrinin Penhurst kasabasında, aristokrat bir ailenin çocuğu olarak doğar. Babası, sir Henry Sidney; annesi ise, Northumberland dükünün kızı Mary Dudley'dir. Sidney, Kraliçe Elizabeth'in gözdesi olan Earl of Leicester'ın da yeğenidir. Ailenin en büyük oğlu olan Sidney, aynı zamanda, İspanya Kralı II. Felipe'nin de vaftiz oğludur.

I. Elizabeth tahta çıkınca, babası; önce Galler'de mahkeme başkanı, daha sonra ise, üç kez İrlanda kral vekili olarak görev alır. Sidney, on yaşında Shrewsbury okuluna, 1568 yılında ise, Oxford'daki Christ Church'e gider. Burada üç yıl kaldıktan sonra, Mayıs 1572 ile Haziran 1575 yılları arasında, Avrupa'yı dolaşır. Fransa'dayken 24 Ağustos 1572'deki, Protestanların toplu kıyıma uğradıkları Barthelémy katliamına tanık olur. Sidney, Avrupa'daki gezileri sırasında; Latince, İtalyanca ve Fransızca'yı öğrenir. Avrupa'dan dönüşte, Kraliçe Elizabeth onun için, "Tacımdaki mücevherlerden biri" demiştir.

1576 yılında, bir törende, kraliçenin kadehini taşıyan babasının yerini alarak, ilk kez saraya girer ve kraliçenin sempatisini bir kez daha kazanır. 22 yaşındayken, Avrupa'nın en olgun devlet adamı olarak anılmaktadır. Şubat 1577'de, Alman prenslerin, Avrupa'da kurulacak bir Protestan birliğine nasıl baktıklarını öğrenmek amacıyla Almanya'ya gönderilir. 1581 yılında, Kent şehrinin temsilcisi olarak parlamentoda görev alır. 1583 yılında, şövalyelik unvanı alır. Bu arada, yabancı devlet adamlarıyla yazışır. Ayrıca, Alman prens Kasimir, Portekizli Dom Antonio ve İskoç lordlarıyla görüşmeler yapar.

Sidney, Amerika kıtasının keşfine ilgi göstermiştir. Denizci, sir Martin Frobisher'in gezilerine destek sağlar. İngiliz kaşif Richard Hakluyt, yazdığı keşif öyküleri kitabını ona adamıştır. Kraliçenin, kendisine önemli bir görev vermeyeceğini anlayınca, tüm çabasını edebiyata yöneltir. 1578'de, "Mayıs Kraliçesi" ni, 1580'de, "Arcadia"

'yı yazar. Halası olan Huntington kontesi, vasiliğini üstlendiği Penelope Devereux'yü 1581 yılının başlarında saraya getirir ve aynı yıl, lord Rich'le evlendirir. Ancak Sidney, Penelope'a aşıktır. Onun için, 1582'de, "Astrophel ve Stella" 'yı yazar. Aynı yıl, "Şiirin Savunması" 'nı da yazar. 1584 yılında, "Arcadia" 'yı yeniden yazmaya girişir. Daha sonra ise, Eski Ahit'in "Mezmurlar Kitabı" üzerine bir yorum yazar.

Sidney, Temmuz 1585'te, Warwick kontu olan amcasıyla birlikte, Kraliyet Ordusu Gereçler Kurumu'nun başına getirilir. Daha sonra, İspanya egemenliğine karşı başlayan ayaklanmaya, destek vermek için, I. Elizabeth'in Hollanda'ya yolladığı birliklere katılır. Orada, Leicester kontunun komutasında çarpışır. Ardından, Flushine kentinin yöneticisi ve bir süvari bölüğünün komutanı olur. Eylül 1586'da, İspanyolların Zutphen kentine malzeme göndermesini engellemek amacıyla düzenlenen bir harekate gönüllü olarak katılır. Düşman hatlarına karşı, üç kez saldırıya geçer. 22 eylül 1586'da bacağında bir yara alır. Bir söylentiye göre; yaralandığı zaman, yanında can çekişen bir erin "su, su" diye inlediğini görmüş ve matarasındaki son suyu, o ere vermiştir. Daha sonra atını sürerek, savaş alanından çıkmayı başaran Sidney, tedavi için Arnhem'e getirilir; ancak, 17 kasım 1586'da yarası mikrop kapıldığı için vefat eder.

Eserleri:

- Mayıs Kraliçesi (1558)

Sidney'nin Kraliçe I. Elizabeth için yazdığı, kısa bir pastoral oyun.

- Arcadia (1580)

Bu eser, karmaşık bir olay örgüsü içeren, 180.000 sözcükten oluşmaktadır. Sidney, içinde şiirler de bulunan Arcadia'yı; başka bir soylu gençle tartışarak kraliçeyi kızdırdığı ve saraydan bir süre uzaklaşmak zorunda kaldığı sırada yazmaya başlamıştır. Sidney, 1580 yılında, eserini yazmaya başladığında, hem kız kardeşi kontes

Pembroke'un hoş zaman geçirmesini, hem de ahlaki öğütler vermeyi amaçlamıştır.

Eserde, Arcadia kralının iki kızına aşık olan iki prensin, saraya giysi değiştirerek girmeleri ve bunlardan birine kız zannederek kralın; diğerine de erkek olduğunu anlayarak, kraliçenin aşık olması ve sonunda gerçeğin açığa çıkmasıyla, iki prensin, prenseslerine kavuşmaları anlatılır.

Sidney, bu eserini beğenmez ve ölümünden sonra yok edilmesini ister. Eserini, yüzeysel bir biçimde ele alınmış olan bir eser olarak nitelendirmiştir. Sidney, 1584 yılında, eseri yeniden düzenleyerek yazmaya başlar. Eserin, tek yönde gelişen kurgusunu tümüyle değiştirerek, iç içe geçmiş olaylar zincirine dönüştürür. Arcadia'nın gözden geçirilmiş metni, tamamlanmamış biçimiyle, 1590 yılında, kız kardeşi kontes Pembroke tarafından yayınlanmış; bu yüzden, "Kontes Pembroke'un Arcadia'sı" olarak anılmıştır. 1593 yılında ise, ilk bölümden alınan bölümlerle tamamlanarak yayınlanmıştır. Tamamlanmamış olmasına rağmen, bu eser, 16. yüzyılın en önemli düzyazılarından biridir.

- Astrophel ve Stella (1582)

Sidney'nin , Penelope Devereux'ye olan aşkını anlattığı eseri. Astrophel, "Yıldız Seven", Stella ise, "Yıldız" anlamına gelmektedir.

Sidney, Penelope'a, gençliğinde Stella adını takmıştır. Ancak, onu çocukluğundan beri tanıdığı halde, ona tutkun olduğunun farkında değildir. Babası Penelope'u, Sidney'e vermek ister. Ancak, Penelope, on sekiz yaşındayken, zorla lord Rich'le evlendirilince; Sidney, büyük üzüntüye kapılır ve onu sevdiğini anlar.

Astrophel ve Stella, 108 soneden oluşur. İnce zekanın ürünü olan bu tutkulu soneler, Elizabeth dönemi şiirinde bir dönüm noktasıdır. Bu şiirlerin, diğer aşk şiirleri gibi, yapay izlenim yerine, içtenlikle yazılmış izlenimini vermeleri; Shakespeare'in sonelerinden sonra, çağın en güzel aşk şiirleri olmalarını sağlamıştır.

- Şiirin Savunması (1582)

Sidney'nin, en önemli düzyazısı. Eser, dar kafalı bir Püriten yazar olan Stephen Gosson'un, 1579 tarihli, "Aldatma Okulu" adlı eserini, Sidney'e adaması üzerine yazılmıştır. Gosson, bu eserinde; şairleri, tiyatrocuları ve müzisyenleri kıyasıya eleştirmiş ve onları toplumun en zararlı insanları saymıştır. Ona göre; şairler, "Yalancılardan babası" dırlar ve şiir, bir ülkenin bütün gücünü yok eder. Sidney, bu sataşma üzerine, bu savunmayı kaleme almıştır.

Sidney'nin yazısının yapısı ve konuşma tonu, üstünkörü savları yıkmak istemediğini gösteriyor. Gosson'un yanlışları, onu daha çok düşünmeye itmiş, şiirin kökeni ile varlığını soruşturmuş ve İngiliz şiirinin evrensel edebiyattaki geleneksel yerini araştırmıştır. Eski edebi örnekler, ona, ölçüt hizmeti sunmuştur. Eser, gerçekten polemikçi bir karakter taşımasına rağmen; toplumda, şairin görevlerine yapılan yüceltimlerin izlerini taşır.

Sidney'nin eseri, kendi çağındaki İngiliz şiirinin durumu üstüne eleştirel bir tartışma konusu olarak değerlendirilebilir. Bu tartışma, belgesel bir nitelik taşımaktadır. Eser, şiirsel nitelikleri yanında, kendi tezini de geliştirmektedir. Bu deneme, klasik kuralları izleyen, İtalyan incelemecilerinin düşüncelerini paylaşmaktadır. Aristo'yu iyi bilen Sidney, bu yazısıyla, o zamana kadar pek tanınmayan düşünürü, İngiltere'ye tanıtır.

Sidney klasik bir savunmayla, eserini özenle tasarlamıştır. Yazılarında, uygar ancak, düzenlemesi katı olan bir yapı vardır. Özellikle, yinelenmelerden kaçınır. Tartıştığı konu, şiirin üstün öğretme gücünden öte; verdiği esinle, onun ilgilenmek zorunda olduğu ve kaynağını Eflatun'dan alan bir doktrindir. İşte bu güç, şairlerin; topluma ve ahlaka olan sunumlarıyla, filozoflardan ve tarihçilerden üstün olmalarını sağlar.

Sidney, şiirin sahip olduğu gücü betimlerken, "Evren, bronzdan yapıldıysa eğer; şiirler de, doğadan altın yapabilirler." der. Sidney için şiir, her türlü bilimin kaynağıdır. Şairler, yasaları yapanlardan da, filozoflardan da, tarihçilerden de üstündür. Her ülkede uygarlık, onunla başlar. Şairler, geleceği gören kahinlerdir. Onlar bize, bir

yandan haz verirken, diğer yandan da eğitirler. Şairler sayesinde, daha erdemli oluruz. Sidney'e gore; filozoflar, ancak bilgili olanlar tarafından anlaşılacak biçimde, bilgiler öğretirler. Oysa, Şairleri herkes anlar. Sidney, eserinde, Chaucer'dan başlayarak, belli başlı Şairleri ve onun yazarlarını incelemiş; Őiiri iyi değerlendirirken, tiyatro için yanılığya duşmuştur. Ölümünden on yıl sonra, İngiliz tiyatrosunun en parlak doneminin başlayacağının farkında değildir.

Sidney, komedyanın, günlük kusurları taklit ettiğini ve onlarla alay ederek, kişiye bu kusurlara karşı uyardığını; trajedinin ise, aynı uyarıyı üstü kabuk bağlamış yarayı deşerek yaptđını ileri sürer.

Sidney, eski Yunan ve Roma tiyatrosunun klasik kurallarına bağlıdır. Yani komedi ile trajedinin birbirinden kesinlikle ayrılmasını ve  birlik kuralına uyulmasını savunmaktadır. Oysa, Elizabeth ağı tiyatrosu, komedi ve trajediyi birleştirmişti. Sidney, kendi çağının tiyatrosunun; klasik kurallara uymadığı halde, ilerde, zgn ve büyük bir tiyatro olabileceğini sezememiştir.

Sanatı:

Sidney, Rönesans eleştirel duşncesinin, İngiltere'de tanınmasını sağlamıştır. Şiirlerini zevk için ve sarayı memnun etmek için yazmıştır.

Sidney, bilim ve sanata büyük ilgi duyuyordu. Ressam Nicholas Hilliard ile güzel sanatlar; bilim adamı John Dee ile de kimya üzerine tartışmalar yapar, bilginleri ve edebiyatçıları korurdu. İngiliz ya da Avrupalı yazarlara ait kırkı aşkın eser, Sidney'e adanmıştır. Edmund Spenser, Thomas Watson, Abraham Fraunce ve Thomas Lodge, Sidney'in koruması altına giren edebiyatçılardan bazılarıdır.

Sidney, ağının en sevilen, en beğerilen insanlarından biridir. Bir yandan yiğit bir asker, diğer yandan, bilgi bir yazar ve Şair oluşu sayesinde; ortaçağın şövalyelik kavramıyla, Rönesans'ın ideal saray adamı kavramını, kendi kişiliğinde birleştiren kusursuz bir centilmendir.

AN
APOLOGIE
for Poetrie.

Written by the right noble, vertu-
ous, and learned, Sir Phillip
Sidney, Knight.

Odi profanum vulgus, et arceo.

AT LONDON,
Printed for Henry Olney, and are to be sold at
his shop in Paules Church-ward, at the signe
of the George, neere to Cheap-gate.

Anno. 1595.

Şiirin Savunması

Şiirin Savunması

Çeviren: Özlem Yaşayanlar

Esas objesini doğadan almayan hiçbir sanat yoktur. İnsanlar, onsuz yapamazlar. İnsanlar onunla, aktör veya oyuncu olurlar. Bir astronom yıldızlara baktığında, doğanın düzenini görür. Geometrici ve aritmetikçi de, birçok özelliğini yakalar. Bir müzisyen, doğanın neyi onaylayıp neyi onaylamadığını anlatır. Filozof, ismini ondan alır. Ahlak felsefecisi de, onun doğal erdemlerine, kötülüklerine ve tutkularına dayanır ve “Doğayı izleyin” der; “ancak, onun sayesinde hata yapmazsınız!” Avukat, kişinin ne düşündüğünü; tarihçi, ne yaptığını söyler. Gramerci, sadece konuşma kurallarını anlatır. Bir retorikçi ve mantıkçi, doğanın neyi kanıtlamaya çalıştığını düşünür ve bunun üzerine, sözü edilen konuyla ilgili hala sorgulanan kurallar hazırlar. Fizikçi, insan vücudunun doğasını inceleyerek, onu nelerin incitebileceğini ve yardımcı olabileceğini anlamaya çalışır. Ve bir metafizikçi, ikincil ve soyut olduğu ve doğaüstü sayıldığı halde, kaynağını kesinlikle doğanın derinliklerinden alır.

Sadece şair, bu tarz yargıların altına girmeye gerek duymadan, icadının gücüyle yüceltilir ve etkisi başka bir doğa içinde genişler. Her şeyi, doğanın getirdiklerinden daha güzel yapar. Veya hemen hemen, daha yeni bir biçimle ortaya koyar; doğada, asla olamayacağı bir şekilde biçimlendirir. Örneğin, kahramanlar, Yarı-Tanrı’lar, tek gözlü canavarlar, cadılar gibi. Dolayısıyla, onun armağanlarıyla yetinmeyip, aklın sınırlarında özgürce öfkelenerek, doğayla el ele gitmelisiniz.

Birçok şairin yaptığı gibi, doğa, dünyayı işlemlerle süslemeseydi; ne neşeyle akıp giden nehirler, meyve dolu ağaçlar, güzel kokan çiçekler, ne de sevdiğimiz dünyayı, daha sevecen yapabilecek bir şey olurdu. Pirinçten yapılmış dünyaya, şairler altın sunmuşlardır. Fakat her şeyi bir kenara bırakalım ve insana dönelim. Onun için, diğer her şeyin son derece sinsice beliren; Theogenes gibi gerçek bir aşığı, Pylades gibi gerçek bir arkadaşı, Orlando gibi bir yiğidi, Cyrus gibi bir prensi, Vergilius’un Aeneas’ı gibi birini, doğa ona zaten sunar. Bu anlaşılabilir bir şeydir. Çünkü, biri gerçek bir yapıt, diğeri de öykünmedir.

Hangi anlayışla yazılmış olursa olsun, bir ustanın sanatı; o düşünceyle ayakta durur, yapıyla değil. Şair, hayal ettiklerini yetkin bir şekilde sunarak, düşüncesini açıkça ortaya koyar. Söz ettiği şeyler, tamamen hayal ürünü olmayabilir. Havada kaleler kurmayabilir. Ancak, yetkinliğin neden olduğunu ve nasıl meydana geldiğini öğrenmek isterlerse; sadece bir Cyrus yaratmak için değil de, zaten doğanın oluşturacağı, birçok Cyrus yaratmak için, dünyaya bir Cyrus bağışlamış olur. Doğanın başarısıyla, insan aklını en üst seviyede dengelemek için; ya, bu çok süslü karşılaştırmalara inanacağız ya da insanı, kendine benzer yapan, onu, her işin ve ikincil doğanın üstüne koyan bu yaratıcıya, hak ettiği onuru vereceğiz. Yaratıcı, hiçbir şeyde kendini, şiirdeki kadar göstermez. İlahi nefesinin gücüyle doğanın işlerinden üstün gelen şeyler getirir ve kuşkucu kişilerle hiç bir tartışmaya girmez. İlk günahkar olan Adem'i, yapılanmış zekamızla anlamamızı sağlar ve hastalıklı isteklerimiz, onu aşmamızı engeller.

Filozoflar ve tarihçiler, kural ve örneklerle amaçlarına ulaşırlar. Filozof için, zorlu bir tartışmayı ortaya koymak, en başlıca kuraldır. Bunu tanımlamak çok zordur, kişinin başka bir lideri yoktur. Bilgisi tuhaf ve genel olan şeyler üzerine dayanır. Onu anlayabilen kişi mutlu olur. Öte yandan, tarihçi kurallara çok bağlıdır; olması gerekene değil, ne olduğuna bakar. Her şeyin ayrıntılı gerçeğiyle ilgilenir, genel nedenleriyle değil. Örneklerinde, hiçbir geçerli sonuç bulunmaz; dolayısıyla, daha az meyve veren bir doktrinle uğraşır.

Benzersiz bir şair, şunların ikisini de yapabilir. Filozof ne söylese söylesin, yapılmak zorunda olduğu gibi, önceden birinin yaptığını varsaydığı, yetkin bir resmi sunar. Sonra da, genel bir kavramı belli bir örnekle birleştirir. Yetkin bir resim diyorum. Aklın gücüne boyun eğdiği için, filozof, kendine bağışlanan imgeyi sözcüklere dökülmüş bir betimlemeyle anlatır; ne vuran, ne delen, ne de ruhun özüne diğerlerinden daha fazla sahip olan bir yapısı vardır.

Dışarıdan bakıldığında, yabancı şeyler için, hiç fil görmemiş bir insana; şeklini, büyüklüğünü, rengini, üzerindeki belli işaretleri veya görkemli bir sarayın mimarisini kim tam olarak anlatabilir? Dinleyicinin, duyduğu güzellikleri tekrar edebilmesi sağlanarak, sanki duydukları bu yöndeymiş gibi; hiçbir zaman, kendini de doğrulayan

gerçek bir bilgiyle, düşünceleri doyurulmuş olmaz. Fakat aynı kişi, iyi resmedilmiş iki canavar veya model olarak iyi bir ev gördüğünde, hiç bir betimlemeye gerek duymadan tarafsız bir anlayışa sahip olur. Kuşkusuz ki, filozof, öğrendiği tanımla; belleğini, aklın sarsılmaz temelini dayayarak, aslında karanlığa gider. Tabii ki, eğer, şiirin konuşan resimleri aydınlanmış veya figüratif değil ise.

Sonuç olarak, bir filozof öğretir, fakat bu öğretiyi puslu bir öğretilerdir. Çünkü, zaten bir şeyler bilen kişiler anlayabilir. Yani, zaten öğrenmiş kişilere bir şeyler anlatılabilir. Şair ise, kesinlikle daha iyi bir filozoftur. Aisopos'un öyküleri, bunu çok iyi bir şekilde kanıtlar. Hoş alegorilerde, sıradan öykülerdeki canavarları alıp, canavardan daha canavar yapar; aptal konuşmacılardan bile, erdemini sesi duyulmaya başlanır.

Adamın biri şöyle der; şairin var olduğu evrensel doktrinde, bir tarihçinin neler olduğunu söylemesi, kişiye, neyi izleyeceğinden emin olmasını sağlar. Yanıt açıktır; eğer, olmuş olanların üzerinde durursa, yani dün yağmur yağdı, öyleyse bugün de yağacak gibi bir mantık kurarsa, nükteli bir fikir edinmek için avantaj elde etmiş olur. Ancak, bir örnek, sadece benzer durumlar için geçerliyse, bir şair de vereceği örneği en mantıklı yolla çerçeveleyip; savaş, politika veya özel konularda kullanılmalıdır. Tarihçi ise, kuru geçmişle iyiliği yönetmek için, bizim kader dediğimiz şeyi anlatıp durur. Çoğu zaman da, nedenini bulamadığı olayları anlatmaya çalışır. Nedenini bulsa bile, bunu şiirsel olarak anlatmalıdır.

Dolayısıyla tarih, zihnimizi salt bilgiyle doldurmakla kalmayıp, aynı zamanda, iyiyi de anlatmaya çalışır. Defne tacını şaire, zaferinin bir unvanı olarak takar. Hem tarihçinin, hem de filozofun üzerinde tutar. Ve öğretisi sorgulanabilir. Filozofun bazı yöntemlere dayanması, şaire göre daha fazla öğretme yetisine sahip olmasını sağlar. Ancak, ben yine de, hiç kimsenin bir filozofla, kişiyi harekete geçiren şairi kıyaslarken, daha fazla filozof-sever olduğunu zannetmiyorum. Kişiyi harekete geçirmek, öğretmekten daha yücedir. Bu yönüyle, öğretisinde hem nedeni, hem de sonucu verebilir. Öğrenmek, beraberinde ne gibi güzellikler getirir? Hala ahlaki doktrinlerden söz ediyorum. Aristo'nun dediği gibi, meyve, derin bilgi

değil, eylem olmalıdır. Eylem, kullanılmadan nasıl hareketlenebilir? Filozof, size bunun yolunu gösterecektir. Ayrıntılarla sizi bilgilendirir, en can sıkıcı yollarını bile gösterir. Yolculuğunuz bittiğinde hissettiğiniz huzuru, keskin dönüşlerle yoldan çıkabileceğinizi anlatır. Ancak, tüm bunları kendinden başka kimse okumayacaktır. İçinde sürekli bir tutkuyla, zorlu yolun yarısını bitirecek; yolun diğer yarısı ise, filozofu sarmalayacaktır. Okumuş kişiler, gerçekten düşünmeyi öğrenmiş olanlardır. Mantık, bir kere tutku üzerine egemenlik kurdu mu; akıl da, özgür idaresiyle daha iyiye doğru gider. Aklımızın ışığı, en az bir filozofun kitabı kadar iyidir. İyi olmanın iyilik getireceğini doğadan biliyoruz ve neyin iyi, neyin kötü olduğunu; filozoflar, sanatın söylediklerini kapatmaya çalıştıkları halde biliyoruz. Filozoflar, bunu doğal olmayan yollar veya tutkuyla hareketlendirmek olarak algırlar. Bu bir görevdir, bir çalışmadır.

Şiir, insan öğretmenleri içinde en eskisi olduğu için, diğer öğretmenler, kaynağını ondan almıştır; evrensel olduğu için de, kendini yetiştirmiş hiç bir ulus, onu yadsıyamaz. Barbar uluslar bile, şiirsiz yapamazlar. Romalılar ve Yunanlılar, şiire ilahi isimler vermişlerdir. Biri, “Gaipen haber veren”; diğeri de, “Yaratıcı” olarak adlandırmıştır. “Yaratıcı”, kesinlikle şaire uyar. Diğer sanat dalları, kendi kolları içinde sınırlı kalırlar; her şeyi olduğu gibi alırlar. Öte yandan, şair, sadece kendi gereçlerini getirir. Bir olaydan fikir edinmez; ancak, fikir edinmek için bir olay yaratır. Ne betimlemeleri, ne de, sonuçları kötülük içerir. Anlatılan şey, kötü olamaz; çünkü, etkileri okuyucuya iyilik ve zevk vermelidir. Ahlaki doktrinlerde, tüm bilgilerin başı; sadece tarihçiyle değil, öğretisi açısından, felsefeciyle de hemen hemen kıyaslanabilir. Ve okuyucuyu harekete geçirmesi açısından, felsefe onun gerisinde kalır.

İncil’de, belirsizliğin hiç olmadığı, bütünüyle şiirsel bir anlatım kullanılan bölümler vardır. Koruyucumuz İsa bile, onun çiçeklerinden payımızı çıkarmamızı öğütler. Bölümlerinin tamamı, birleşik şekillerde değildir. Tamamı yorumlanabilen, sert çözümler verir. Düşünüyorum ve doğru düşündüğümü sanıyorum ki; zafer kazanmış kaptanlara verilen defne tacı, diğer tüm öğretmenlerden çok, şairin zaferini onurlandırır. Dilimiz olduğu gibi, kulaklarımız da olduğu için; en küçük nedenler bile, büyük gibi görünebilir. Karşılığında, yerine

koyacak hiçbir şeyimiz olmasa bile; şöyle bir düşünüp, teslim olmaya veya yanıt vermeye değer olan karşıtlıklara karşı, kendimizi savunalım. Özellikle tarihçiler, birçok şeyi doğrularlar. İnsanoğlu puslu bilgisiyle, birçok yalandan zorlukla korunur. Ancak şair, daha önce de söylediğim gibi; hiçbir zaman, körü körüne hiçbir şeyi doğrulamaz. Şair, yazdığının doğru olduğuna, sizi inandırmak için yalvarmaz ya da hokkabazlık yapmaz. Hiçbir zaman, hayal dünyanızda daireler çizmez. Diğer tarih otoritelerini, tanık olarak göstermez. Şair, güzel esin perilerini çağırır, onlardan esin alıp, yeni şeyler yaratır. Gerçekte, neyin ne olduğunu veya olmadığını size bir iş olarak anlatmaz. Ancak, ne olması veya olmaması gerektiğini anlatır. Bu nedenle, gerçek olmayan şeyleri, yine sıralar. Çünkü, bunları gerçek olmadığı için söylemez; yalanı ise, asla söylemez.

Oyun izlemeye gelen bir çocuk, eski bir kapının üzerine büyük harflerle yazılmış olan Thebe yazısını görünce, bunun Thebe olduğuna inanır mı? Peki, ya onun yerine bir adam gelip te; şairlerin, olması gerekenleri resmeden insanlar olduklarını ve olmuş bitmiş bazı öykülerle ilgilenmediklerini söylerse? Dolayısıyla, tarihte de olduğu gibi; gerçeği ararken, yanlışlıklardan korkup kaçarlar. Şiir, uygun bir buluşun, yaratıcı alt yapısında, kurguya dayanılarak hazırlanır. Burada, şairler şöyle yanıt verirler; şiirlerini yazdıkları insanlara, çeşitli adlar veren şairler, dürüst olmayarak, o kişilerin yanlışlıklarını da ortaya koyarlar.

Şiir, yalan sanatı değildir; gerçek bir doktrindir. Kadınsı bir yumuşaklığı da yoktur. Cesareti, çarpıcı bir şekilde sunar. Akli taciz etmez; tersine, insanın aklını güçlendirir. Uzaklaştırılmamalı, onurlandırılmalıdır. Yanlış konuşanların, şiirin duru kaynaklarına üfledikleri hastalıklı nefesleriyle acı çekmek yerine; şairlerimizin başlarına takmak için, daha fazla defne yetiştirelim!

JANUS PANNONIUS

Hayatı:

Asıl adı Jean Csezmicei olan Janus Pannonius, 29 Ağustos 1434'de Hırvatistan'da Eszeg yakınlarında doğar. Fakir ama soylu bir aileden gelmektedir. Amcası Janos Vitez, önce Varad Piskoposu, sonra Esztergom Başpiskoposu olan seçkin bir siyasi kişilik ve Macaristan'daki ilk hümanist yazardır. Yeğenini 1447'de hümanist eğitimin merkezi olan İtalya'ya gönderir. Önce, Guarini De Verone'un hocalık yaptığı ünlü Ferrare Okulu'nda, klasik edebiyat dersleri alır. Daha sonra, Padova Üniversitesi'ni tamamlayan Pannonius, bu dönemlerde yazdığı dizelerle Kuzey İtalya'nın hümanist çevrelerinde ün kazanır. 1458'de Padova Üniversitesi'nde hukuk doktoru olan Pannonius, aynı yıl, kral Matthias Corvinus'un taç giyme töreni için Macaristan'a döner ve Pecs Piskoposu olarak görevlendirilir. Ama daha çok, Matthias Corvinus'un yazım görevlisi olarak çalışır. Bu arada, bir mahkemede amcasını destekleyerek önemli bir rol oynar. Kralın, Türklerin yayılmasına karşı politikasını desteklemek için yazılar yazan Pannonius, krala, askeri seferlerde eşlik eder.

1465'te, Türklere karşı II. Paul'ün desteğini almak için Roma'ya, papalık sarayına büyük elçi olarak atanır. Burada, İtalyan hümanistlerle eski bağlantılarını kurmuş, yeni dostlar edinmiştir. Daha sonra Macaristan'a dönen Pannonius, 1471 yılında, amcası Janos Vitez ile beraber, Kral Matthias Corvinus'a karşı bir suikasta katılır. Ancak, başarısızlığa uğrayınca, kralın intikamından korktuğu ve kraldan canının bağışlanmasını istemediği için, Buda'dan ayrılır.

İtalya'ya kaçmaya çalışır, ancak, bir süre için kaldığı Zagreb yakınlarındaki Medve Şatosu'nda 27 Mart 1472'de veremden ölür.

Eserleri:

A) Övgüleri:

1) Mantoue Prensi Louis Ganzague''ye Şiir

2) Rene için Övgüler

Bu iki övgü, Ferrare Okulu döneminde yazılmıştır.

3) Padova'lı Ressam Andre Mantegna'nın Övülesi Tutumu

4) Giacomo Antonio Marcello'ya Övgü

Bu övgü, gençken, şairden sevgisini esirgemeyen, onu yüreklendiren Padova valisi için, 1456-1458 yılları arasında yazılmıştır.

Bu iki övgü, Padova Üniversitesi döneminde yazılmıştır.

5) Frederic III, Veronese ve bütün hayatı boyunca çalışarak hazırladığı, ustası Guarini De Verone için övgüler.

6) Pannonius'a Övgü

Kendine yazdığı bu övgü şiirinde, Pannonius, misyonunun Macaristan'ı Avrupa'nın saygın edebi topluluklarından biri yapmak olduğunu vurgular.

B) Yergileri:

1450 yılında, on altı yaşındayken, Yahudilerin elli yılda bir kutladıkları bir bayram töreni için, Roma'da toplanan hacılardan menfaat sağlamaya çalışan Roma halkı ve piskoposlar üzerine bir dizi iğneleyici yergi yazmıştır.

C) Ağıtları:

1) De sua Aetate (Yaşam Öğüdü Üzerine)

Pannonius'un on yedi yaşında kendisinden söz ettiği şiirinde, bir delikanlının akli ve cinsel tutkuları yüzünden yaşadığı ruhsal ve bedensel ıstırapları anlatır.

2) Ateşli Janus'tan Ordudaki Blasio'ya

Türk tehlikesinin üzüntüsünü yansıtan bir şiirdir.

3) Varad'a Veda

Yedi kıtadan oluşan bu şiirde, Pannonius, kısa ama hoş tatilini geçirdiği Varad şehrinden ayrılmanın verdiği hüznü anlatıyor. Bu, Pannonius'un en güzel ve en bilinen ağıtıdır.

4) Annesi Barbara'nın Ölümüne Ağıt

5) Askeri Karargahta Hasta Olmak Üzerine

6) Ruhuna

Pannonius, bu şiirinde, hastalıklı gövdesinden kurtulup özgürce yıldızlara yükselmenin arzusunu dile getirir.

D) Diğer Eserleri:

1) Sel

Pannonius, bu en uzun şiirinde, Danube (Tuna) Nehri'nin taşmasını, şairlik hayal gücü ile, ilahi bir taşkınlık olarak yorumlamıştır.

2) Yıllıklar

Hayatının ikinci yarısında, kalemini, Kral Matthias Corvinus hizmetine sunan Pannonius'un, dizeler halinde yazdığı Macar tarihi. Ancak, bu eser kaybolmuştur.

3) Macar Dilbilgisi

Bu eser de, "Yıllıklar" gibi kaybolmuştur.

4) Rüzgarların Yarışı

Pannonius'un dört rüzgar arasındaki yarışı betimleyen Latince eseri. Bu rüzgarlar Görkemli Euros, Fırtınalı Austral, Korkunç Boree ve Yumuşak Zephyr'dir. Dört rüzgardan her biri, kendi değerini göstermek amacıyla, değişik tablolar çizerler. Rüzgarların efendisi Eole, yarışın hakemliğini yapar ve yarış sonunda, zafer tacını Boree'ya verir. Bu şiirde, klasik bir tarz da, modern ya da romantik endişelerin izini bulmak ta zor değildir. Şiirde, zaman zaman gerçek bir lirizme uzanan izlenimlerin ve canlı doğa görüntülerinin varlığı dikkat çeker. Bu eser; 1567'de, Viyana'da, hümanist Macar yazar Janos Zsamboky tarafından yayınlanmıştır.

Sanatı:

Macar Rönesans'ının en önemli hümanist yazarı olan Pannonius, kısa yaşamının önemli bölümünde, memuriyetinin zorunluluk ve sorumlulukları yüzünden engellediği halde, kültür adına çalışmaktan vazgeçmemiştir. Macar toplumunun sanatsal beğeni ölçütlerini göz önüne alarak, Macar aydınlanma sürecindeki ihmaller ve eksikliklerle mücadele etmiştir. O, halkı için, hayali saadet ülkesi Arcadia'yı yaratmayı sağlamak için çalışmıştır.

Yeni-Platoncular'ın fikirlerinin etkisinde kalmış, İtalyan hümanistleri ile devamlı temas halinde olmuştur. Bunlardan, özellikle, Marsilio Ficino ile diyalog kurmuş; Ficino da, 1469 yılının ağustos ayında Eflatun'un Şölen adlı eseri üzerine yayınladığı incelemeyi, hayranı olduğu Pannius'a ithaf etmiştir.

Rönesans düşüncesini özümseyen Pannonius, özellikle ortaçağ'ın dinsel baskılarından kurtulmuş insanının yaşama sevincini yansıtan epigramlar yazmıştır. Eserlerinde, konuyu seçerken, birçok çağdaşının aksine; bilimsel konulardan uzaklaşıp, deneyimlerinden yararlanarak, yaşamsal gerçeklere yönelmiştir.

Pannonius, Rönesansın en iyi Latince şairi sayılsa da, eserleri bir sonraki yüzyılda, Macar ruhunun tek gerçek kaynağı olan ulusal dilin yerleşmesi ile unutulmuştur.

Pannonius

Şiirlerinden Seçmeler: **Çeviren: Özlem Yaşayanlar**

Sadece Eski Kitapları Seven, Bartholomew

Binlerce kitap yazıldı yıllar boyunca,
Öğrenildi belki de, ancak değildi hiçbiri,
Büyük birer sanat eseri;
Sadece, benim dizelerimden daha eski olduğu için.

Sizin, eski zamanlara saygınız büyük;
Ancak, bu zamanın büyüklerini de saymalısınız.
Şimdi ben, yeni olan her şeyden zevk alıyorum;
Eski ve bozulmuş olandan değil, Bartholomew.

Ne isteyebilirim ki, tadı değişmeyen
Sanırım şunu isterim, tehlikeli olduğu halde senden:
Dilerim iyi ve yeni araba, tercih edersin ucuzunu
Ve sadece çürük elmalar geçsin boğazından;
Dilerim, iyi Polyxena yatmaz senin yatağında,
Onun yerine Hekabe - kraliçe değil - bir fahişe olarak.

Sylvia'ya

Bir çocuğun olduğunu söylüyorsun, benim de babası.
Bırak bunları Sylvia, bu nasıl doğru olabilir?
Neden onun yerine, "İşte ayakkabımı delen buydu!"
Demiyorsun, devedikenlerinin içinde yürürken?

Libera'ya

Ben isterken, sen istemiyorsun ve ben istemiyorken de sen istiyorsun.
Peki, ne zaman Libera, sen alacaksın ben verirken?

Lorenzo Valla'nın Ölümü Üzerine

Geyik, yüzlerce yıl yaşar
Ve yüzlerce yıl da karga;
Ancak, Valla vaktinden önce ölür.
Öyleyse, Tanrılar var mıdır gerçekten?

Kral Matthias'ın Babası, Janos Hunyadi'ye Mezar Kitabesi

Pannonia'nın savunmasında, Türk ordularınının kamçısıyla,
Janos Hunyadi yatar burada -eğer yatıyorsa bu toprakta -
Belgrad'ın aşağısında, savaştı düşmanla
Ve fethetti ölümü; böylece, yükselerek göklere.
Kahramanlar çıkarken savaştan zaferle
Ve defne yapraklarıyla; sadece, o ulaşmıştı cennetin en yükseğine.

Yüklü Meyve Ağacı

Bir keresinde gövdemi dosdoğru gökyüzüne sürdüm,
Şimdi başım sarkık ve yere sürtüyor.
Beni selamlayan yükler sonsuzda değil;
Beni yere çeken, kendi mutsuz yüküm.

Işığın solduran gücüyle ayrıldı diğerleri
Ve onun güzelliği sonum oldu benim.
Güvende ve iyi olmalıydım onun için
Ve aşkımın belirtisiydi aşağıya çeken beni.

İki kenarlı siyah bir baltadan başka bir şey değildi buca emek
Ve atılırdım tereddütsüz ateşe, onun için.
Fındık ağaçlarından bile daha kötü bir kaderdi bu: yıkıldım.
Yıkıldım, kendi meyvemle, o da kendi meyvesiyle;
Agamemnon'un karısının dölüyle,
Veya kim olursa, hiç düşünmeden savaşa göndereceği.

Eğer, annelerini böyle ödüllendiriyorsa çocuklar,
Nerede doğanın kutsal güçleri?
Rahimlerinde büyüyen yükten kurtulmak için,
Şaşmamak gerek, anneler çocuksuz olmayı dilerse.

Acımasız kırağı, çiçeklerimi yok etmeseydi;
Erken gelen baharla, yeni goncalar açtığında.
Veya götürmeseydi rüzgar, bahtsız varlığımı,
Tatlı böğürtlenlerimin altında sızlanırken ben.

Gün ortasında boş bir gölgelik bulmayı çok isterdim
Ve isteyerek verirdim bu onuru çınar ağacına.
O zaman uyarıyorum seni, güzel dallarım,
Uzun kollarını olabildiğine havaya uzatan;
Zengin meyve bahçelerinde övünüp kasılma,
Daha iyidir kaderin; yenmeyen yaprakların varsa.

Meyveler, hep sorundur onları doğuranlara;
Zararsız ve görüntüdür oysa yapraklar.
Ve sen oradan geçerken, biraz zaman ayırırsan,
Destek olmak için sarkan yapraklara;
Bir gezginin avucundaki iyilik,
İyileştirir, kardeşinin neden olduğu üzgün yaraları da.

O yüzden, bir destek koyuver, zayıf dalların altına;
Ki, bir şeyler koparabilesin bir daha geldiğinde.
Dilerim, hafif olur yükün ve böylece hiçbir şey olmaz;
Kandaşına olan görevine, aşkını bozacak.

Pannonia'ya Övgü

İtalya toprakları bir zamanlar,
Kaynağıydı bütün şarkılarımın;
Sana, güzel Pannonia'm,
Artık, sana ait o onur.
Büyük bir zafer kazandım, bu kesin,
Fakat yağdırdı daha fazlası sana;

Vatanımda namlı şöhretini,
Dışarıya yayan ruhum.

Pannonia'lı Badem Ağacı

Herkül bile göremez, bu güzelliği,
Hesperides'in bahçesinde;
Ne de Phaeacia'nın adasında Ulis.
En sıcak ve zengin topraklardaki
Ve soğuk Pannonia'daki mucize!
Bu badem, cesurca açar çiçeklerini kışın,
Erken açanları götürse de kırağı
Geç kalıyor hala kırlangıç. Neden öyleyse, ağacım,
Bu kadar telaşlısın kucaklamak için baharı?

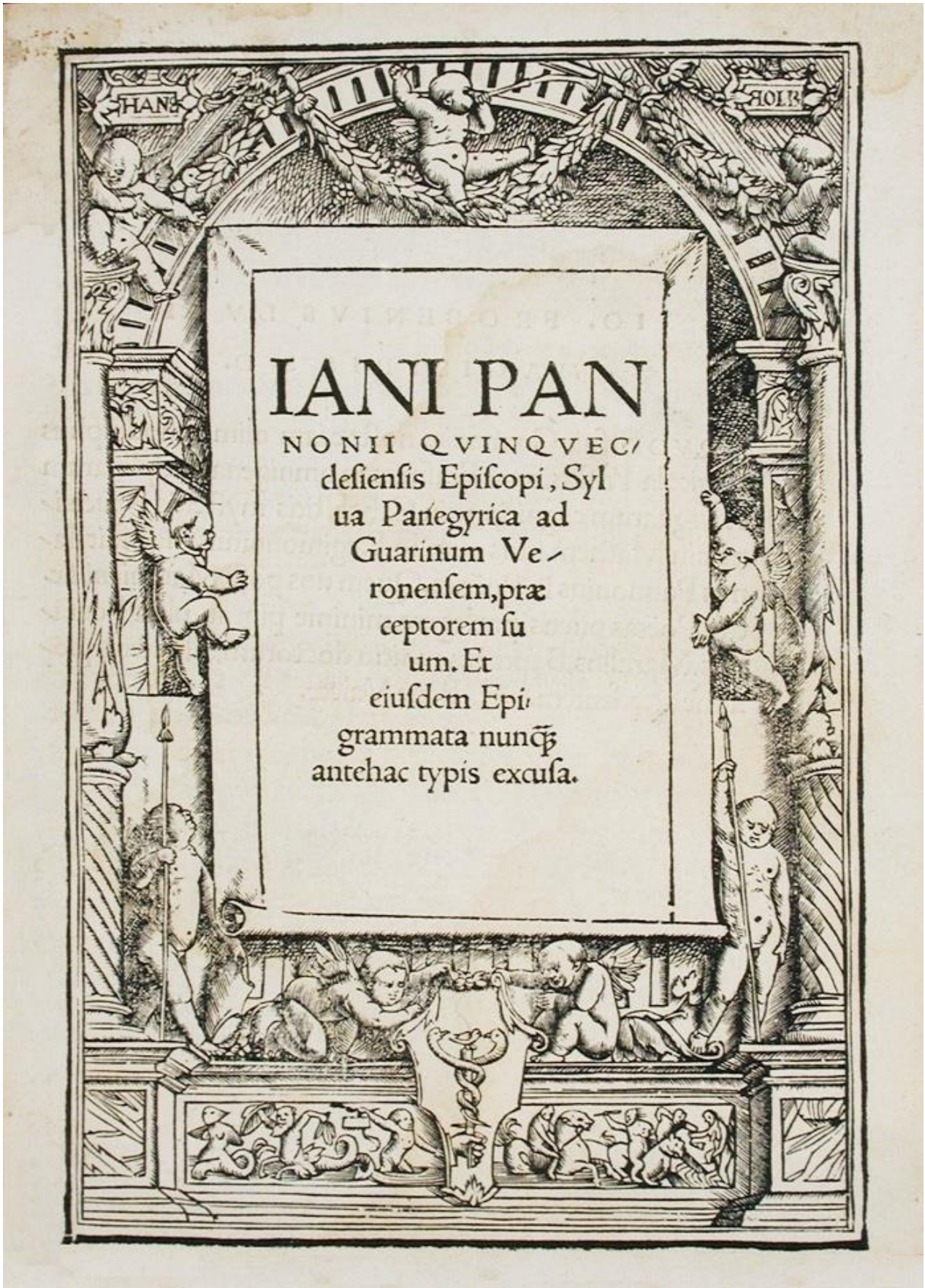
Huzur Duası

Her şeye kadir Tanrım, kim tek başına yönetebilir,
Sonsuza dek cenneti; göğün ve yıldızların üzerindeki.
Şöyle bir bak, karanlık dünyamıza;
Sonsuz kavgalar ve vahşi Mars'la yıkılan.
Duacısı olduğumuz huzuru, bağışla bize ulu Tanrım;
Hastalıkları ve acı ölümü uzak tutan.

Mars'a Bir Huzur Duası

Gökleri yöneten beşinci küre, yüce Mars,
Başlığı kan kırmızısı ışıklar saçan;
Ulu Juno'nun oğlu, Satürn'ün ilahi ırkından!
Sen, göklerin bekçisi, Titanların korktuğu,
Savaşın ve barışın Tanrısı, yağmalamayı seven;
Erkeklerin gururu, ilahi isteği kutsal olan.
Yüce Mars, üzerindeki ışıldayan zırhınla,
Şehirleri yıkıp, tarlaları bozan;
Kiminle tenhalaşır, Tartarus dolu dünya,

Senin içtiğin kanlarla ve yuttuğun ölü vücutlarla.
Senin eserin, erkeklerin hastalıkları ve kadınların laneti!
Fakiri zengin yaparsın ve zengini fakir,
Barıştan nefret edersin ve korkunç açlığı getirirsin;
Terörün yazarı ve korkunç paniğin kaynağı,
Bırak artık Pannonia'nın yorgun halkını, kabul et duamı.

Pannonius'un Bir Eseri